Y newyddlen ar gyfer pobl sy'n ymwneud â dehongli yng Nghymru

Dehongli Cymru
Interpret Wales

Gwanwyn Spring
2010 **rhifyn** issue

The newsletter for people working in interpretation in Wales **13**

Yn y rhifyn hwn
In this issue

Yn benwan am blaciau

Potty about plaques

Taith Afon Gwy a'i hartistiaid

The Wye Tour and its artists

Creu Cymuned – Parc y Ponciau

Community Creation – Ponciau Banks Park

DEHONGLI CYMRU/INTERPRET WALES
Rhifyn 13 Autumn 2010
Cyhoeddwyd gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru ar ran Grŵp Llywio Dehongli Cymru.

Golygydd: Ruth Waycott

Dylunio: Olwen Fowler

Argraffwyd gan: Gwasg Gomer Cyf

Gwasanaethau Cyfieithu:
Comisiwn Coedwigaeth Cymru

Nod Dehongli Cymru yw ennyn brwdfrydedd y cyhoedd dros ein treftadaeth naturiol a diwylliannol drwy gyfrwng dehongli o'r safon uchaf, a chynorthwyo dehonglwyr drwy rwydweithio, hyfforddiant a rhannu arfer da.

Mae'r prosiect dan ofal Grŵp Llywio a gynrychiolir gan yr asiantaethau sydd a'u logos yn ymddangos isod.

Cynnwys

4-5 **Taith afon Gwy a'i Hartistiaid**
Julian Mitchell

8-9 **Ffermio'r Geiriau – Dehongli Gwarchodfa Natur Genedlaethol Ddiweddaraf Cymru**
Bruce Langridge

12-13 **Myfyrio ar dirwedd gyfnewidiol drwy gelf**
Stuart Evans

16 **Atebion Serameg**
Sue Middleton

18 **Creu Cymuned**
Katie Holland

20 **Dewch i gwrdd â Gwneuthurwr (y Dehongliad)**

Angen cysylltu â ni?

Ysgrifenyddiaeth Interpret Wales / Dehongli Cymru
Ruth Taylor Davies
lethaconsultancy@fsmail.net
ffôn: 01792 881762

Newyddlen Interpret Wales / Dehongli Cymru
Ruth Waycott
ruth@waycott.fsnet.co.uk
ffôn: 01600 860779

Clawr Blaen:
Cerflun 'Cerddoriaeth a Mwyngloddio' gyda'r offer a'r offerynnau, rhoddion gan y gymuned wedi'u gosod mewn carreg. Parc y Ponciau.

Rhannu trysorau Cymru

Mae *Cyfoeth Cymru Gyfan* yn gynllun sy'n galluogi amgueddfeydd lleol i adeiladu partneriaethau gydag Amgueddfa Genedlaethol Cymru a chyda'u harbenigedd a'u cyngor, uwchraddio cyfleusterau fel y gallant gael benthyg gwrthrychau o gasgliadau cenedlaethol a'u harddangos. Wedi'i ariannu gan Lywodraeth Cynulliad Cymru a'i weinyddu gan CyMAL: Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd Cymru, mae grant *Cyfoeth Cymru Gyfan* yn parhau dros nifer o flynyddoedd i ganiatáu amser i benderfynu ar hyn sydd angen ei wneud a sut i'w wneud. Mae arddangosfa'n ben llanw ar y broses.

Canlyniad un o'r grantiau *Cyfoeth Cymru Gyfan* yw arddangosfa newydd yn Amgueddfa Cas-gwent, sy'n arddangos gwaith gan artistiaid o oes fawr lluniau dyfrlliw Prydain. Yn yr achos hwn mae'r 'cyfoeth' yn cynnwys mwy na 70 o luniau o gasgliadau yn y DU, gan gynnwys gwaith gan Turner, Paul Sandby, Michael 'Angelo' Rooker, Thomas Hearne a Joshua Cristall, sydd oll yn *artistiaid Taith Afon Gwy*. Mae eu peintiadau'n dangos y safleoedd a welwyd ac a ymwelwyd â hwy gan y twristiaid cyntaf a ddaeth i lawr yr afon mewn cychod rhwyfo â chanopïau yn hwyr yn y 18fed ganrif ac yn gynnar yn y 19eg ganrif. Gwnaethant ddilyn ôl y Parch. William Gilpin yr oedd ei lyfr wedi poblogeiddio Taith Dyffryn Gwy a'r cwest am olygfeydd 'pictiwrésg' - tirweddau a allai wneud peintiadau neu gael eu cymharu â hwy.

Curadur gwadd yr arddangosfa hon yw Julian Mitchell, sy'n byw yn Sir Fynwy ac sy'n angerddol dros y gweithiau celfyddydol mae'r ardal wedi'u hysbrydoli. Ac yntau'n fwyaf adnabyddus fel dramodydd a sgriptiwr ffilmiau, mae Julian hefyd yn 'ysgrifennwr gwadd' i ni gydag erthygl ar *Artistiaid Taith Afon Gwy*, sy'n nodi bod pobl heddiw, fel yn y 18fed ganrif, yn ansicr o hyd o sut y dylent ymateb i safleoedd hanesyddol a thirweddau trawiadol. Dyna lle mae dehongli da yn dod i'r adwy. Efallai ein bod yn meddwl bod yr hyn rydym yn ei wneud heddiw yn newydd ac yn wreiddiol, ond fwy na thebyg roedd y twristiaid artistig cynnar yn rhai o'r 'dehonglwyr' cyntaf o dirwedd Cymru. Erbyn hyn rydym â mwy o ddiddordeb yn y ffordd y mae tirwedd Cymru wedi ffurfio'r bobl sy'n byw ynddi, a'r ffordd y mae wedi effeithio ar y bobl sy'n teithio trwyddi, gan gynnwys y llu ymwelwyr sy'n dod i chwilio am ysbrydoliaeth artistig.

Gobeithiaf eich bod wedi mwynhau'r trysorau tirwedd a chelf sydd wedi cael sylw yn y rhifyn hwn. Os cawsoch eich ysbrydoli a'ch bod yn dymuno gwybod mwy am gomisiynu gwaith celf ac am rôl gosodweithiau celf mewn dehongli, yna nodwch yr 16eg a'r 17eg o Fehefin yn eich dyddiadur, pan fydd Dehongli Cymru yn cynnal cwrs deuddydd i egluro'r broses, gan ddefnyddio pecyn offer a ddatblygwyd gan Creu-ad ar gyfer Comisiwn Coedwigaeth Cymru. Fe'i cynhelir ym Mhlas Tan y Bwlch.

Rwyf yn gobeithio eich bod yn mwynhau cynnwys celfydd y rhifyn hwn. Rwyf hefyd yn gobeithio eich bod yn hoffi'r un cyntaf o'n herthyglau tudalen ôl newydd, sy'n edrych y tu ôl i'r llenni ar rai o'r bobl sy'n 'creu' dehongliadau yng Nghymru. Os ydych yn hoffi'r syniad rhowch wybod i ni ynghyd â'ch awgrymiadau am bobl y gallwn eu cynnwys yn y dyfodol. Yn y rhifyn hwn rydym yn canolbwyntio ar y crochenydd Ned Heywood sy'n cynhyrchu'r placiau serameg a ddangosir ar dudalennau 16-17. Yn olaf hoffwn ddiolch i Gomisiwn Coedwigaeth Cymru am y cyfleithiadau ac i'n holl gyfranwyr. Ni fyddai gennym gylchgrawn heboch chi. A diolch hefyd i bawb a ymatebodd gyda syniadau a gwybodaeth ar gyfer y rhifyn hwn. Cawsom ddetholiad bendigedig. Ymddiheuriadau i'r rhai nad oeddem yn medru eu cynnwys.

Margaret Jones, Troad yn yr heol, llun ysgrifbin ac inc, Amgueddfa Ceredigion
Margaret Jones, Bend in Road, pen and ink drawing, Ceredigion Museum

Warchodfa Natur Genedlaethol Waun Las
Waun Las National Nature Reserve

Sharing the treasures of Wales

Sharing Treasures is a scheme which enables local museums to build partnerships with the National Museum Wales and, with their expertise and advice, upgrade facilities so that they can borrow and display objects from national collections. Funded by the Welsh Assembly Government and administered by CyMAL: Museums Archives and Libraries Wales, a *Sharing Treasures* grant runs over several years to allow time to work out what needs to be done and how to do it. An exhibition is the culmination of the process.

The end result of one *Sharing Treasures* grant is a new exhibition at Chepstow Museum, showcasing works by artists from the great age of British Watercolours. In this case the 'treasures' include over 70 pictures from UK collections, including work by Turner, Paul Sandby, Michael 'Angelo' Rooker, Thomas Hearne and Joshua Cristall, all *artists of the Wye Tour.* Their paintings show the sites viewed and visited by the first tourists who came down the river in canopied rowing boats in the late 18th and early 19th century. They followed in the wake of the Rev William Gilpin whose book popularised the Wye Tour and the quest for 'picturesque' scenery - landscapes that could make, or be compared to, paintings.

Guest curator of this exhibition is Julian Mitchell, who lives in Monmouthshire and has a passion for the works of art that the area has inspired. Best known as a playwright and screenplay writer, Julian is also 'guest writing' for us with a feature on the *Artists of the Wye Tour*, pointing out that today, just as in the 18th century, people are unsure about how they should respond to spectacular landscapes and romantic ruins. That's where good interpretation comes in.

We may think what we are doing today is new and original, but the early artistic tourists were probably some of the first 'interpreters' of the Welsh landscape. Today we are more interested in the way in which the landscape has shaped the people who live in it, and the way in which it has affected the people who pass through it, including the many visitors who have come looking for artistic inspiration.

I hope you enjoy the treasures of landscape and art shared in this issue. And if you've been inspired and want to find out more about commissioning artwork and the role of installation art in interpretation then put 16th - 17th June in your diary, when Interpret Wales will be running a two day course aiming to demystify the process, using a toolkit developed by Creu-ad for Forestry Commission Wales. It will be held at Plas Tan y Bwlch.

I also hope you like the first of our new back page features, looking behind the scenes at some of the people who 'make' interpretation in Wales. If you like the idea let us know along with your suggestions for people we can include in the future. In this issue we focus on potter Ned Heywood who produces the ceramic plaques featured on pages 16-17. Finally I'd like to say thank you to Forestry Commission Wales for translations and to all our contributors. We wouldn't have a magazine without you. And also thanks to everyone who responded with ideas and information for this issue. We had a wonderful selection. Apologies to those we couldn't fit in.

INTERPRET WALES/DEHONGLI CYMRU
Issue 13 Spring 2010
Published by the Countryside Council for Wales on behalf of the Dehongli Cymru/Interpret Wales Steering Group.

Editor: Ruth Waycott

Design: Olwen Fowler

Printed by: Gomer Press Ltd

Translation services: Forestry Commission Wales

Interpret Wales/Dehongli Cymru aims to enthuse the public about our natural and cultural heritage through interpretation of the highest quality, and to support interpreters by networking, training and sharing good practice.

The project is run by a Steering Group representing the agencies whose logos appear below.

Contents

6-7 **The Wye Tour and its Artists**
Julian Mitchell

10-11 **Farming out the words – Interpreting Wales' Newest National Nature Reserve**
Bruce Langridge

14-15 **Reflecting on a changing landscape through art**
Stuart Evans

17 **Ceramic Solutions**
Sue Middleton

19 **Community Creation**
Katie Holland

20 **Meet the (Interpretation) Maker**

Need to contact us?

Interpret Wales / Dehongli Cymru Secretariat
Ruth Taylor Davies
lethaconsultancy@fsmail.net
tel: 01792 881762

Interpret Wales / Dehongli Cymru Newsletter
Ruth Waycott
ruth@waycott.fsnet.co.uk
tel: 01600 860779

Front Cover:
'Music & Mining' sculpture from the 2006 Artist in Residency project at Ponciau Banks Park.

Paul Sandby,
Chepstow Castle, c.1775,
©V&A Lluniau / Images/Victoria and
Albert Museum, Llundain / London

Efallai yn fwyaf adnabyddus am ei sgriptiau ffilm ar gyfer 'Inspector Morse', menter ddiweddaraf ***Julian Mitchell*** yw 'Curadur Gwadd' o arddangosfa newydd bwysig yn Amgueddfa Cas-gwent.

Taith afon Gwy a'i hartistiaid

Sefydlwyd Taith Afon Gwy gan ficer Y Rhosan ar Wy tua 1750. Uchelwr ifanc cyfoethog ydoedd ac roedd yn hoff o ddarparu adloniant ar raddfa fawr ac yn berchen ar gwch pleser a adeiladwyd yn arbennig er mwyn mynd a'i westeion ar deithiau ar yr afon. Mae'n bosibl mai o'r teithiau hyn ddatblygodd teithiau trefnedig cyntaf Prydain o'r Rhosan lawr i Gas-gwent. Galwodd y cwch yng Ngwydris i archwilio'r castell, ac islaw clogwyni Coldwell i gael cinio, cyn dringo craig Symonds Yat a disgyn eto i'r Gored Newydd. Yno, edmygodd y teithwyr y rhaeadrau a'r efail cyn dychwelyd i'r cwch ac anelu am Fynwy i dreulio'r nos. Prif atyniad yr ail ddiwrnod oedd Abaty Tyndyrn, yn ogystal â dringo Wyndcliff er mwyn cael golygfa gofiadwy ar draws Môr Hafren o'r brig, a thaith gerdded trwy Piercefield at gastell a phont Cas-gwent. O'r fan honno, roedd hi'n bosibl cymryd fferi yn ôl i Loegr neu tua'r gorllewin i Gymru.

Esthetwyr yn bennaf oedd y twristiaid cyntaf, gan gynnwys y bardd Thomas Grey a'r Parchedig William Gilpin, a theithiodd y ddau i lawr yr afon ym 1770 ar drywydd tirweddau. Prifathro go benderfynol oedd Gilpin yn meddu ar syniadau pendant ynghylch pa olygfeydd o'r Gwy oedd yn "gywir bictiwrésg" ai peidio. Cyhoeddodd Observations ym 1783, sef ei sylwadau ynghylch y daith, a datblygodd y rhain yn feibl i dwristiaid maes o law. Roedd llawer o bobl yn pryderu nad oedden nhw'n gwybod sut i ymateb i dirluniau, adfeilion neu hyd yn oed i ddiwydiant (ac maent yn poeni am hyn o hyd), ond dysgodd Gilpin iddynt sut i wneud, ac yn aml copïodd twristiaid ei eiriau gair am air i mewn i'w dyddiaduron. Yr unig drafferth oedd y gair "pictiwrésg"; roedd pawb yn ei ddefnyddio heb wybod yn iawn beth oedd ei ystyr. Diffiniodd Gilpin y gair fel a ganlyn yn unig: "yr hyn fyddai'n gwneud llun da", ac roedd hyn yn ochelgar ac yn amwys. Ystyriodd Gilpin dirlun gan Claude neu Poussin yn llun da, er nad oedd golygfeydd yr artistiaid o dir ac o wladwyr yr Eidal yn debyg o gwbl i'r hyn a welwyd yn Nyffryn Gwy. Felly, er bod pawb yn defnyddio geirfa debyg, daeth "pictiwrésg", "arddunol", "rhamantus" a "phrydferth" i olygu pethau gwahanol i bobl wahanol tan iddynt oll ddatblygu i fod yn ddiystyr bron.

Yn ogystal â'r ymagwedd esthetig a phryderus Ewropeaidd ar adegau tuag at dirluniau, roedd yna islif Prydeinig yn parhau. Gwerthfawrogwyd yn fawr synnwyr prudd-glwyfus yn y ddeunawfed ganrif ac roedd hynny'n hawdd i'w gyflawni trwy ddarlun o gastell neu abaty'n adfeilio. Ond, roedd hi'n bosibl i dwristiaid orfoleddu ar y fath olygfeydd yn ogystal, gan eu bod nhw'n profi fod gormeswr canol oesol wedi'i dymchwel er mwyn i'r hyn a elwid yn rhyddid gael ffynnu - "Ni fydd Prydeinwyr fyth yn gaethweision!" Roedd y darnau o sgriniau côr amluredig a welwyd yn Abaty Tyndyrn yn dystiolaeth o fuddugoliaeth y Protestaniaid gonest Prydeinig dros Gatholigiaeth Rufeinig sinistr. Diolch i'r Rhyfeloedd Napoleanaidd roedd teithio yn Ewrop yn anodd a chynyddodd poblogrwydd y teithiau'n fawr, ynghyd â'r fath deimladau gwladgarol. Peth arall oedd yn creu balchder cenedlaethol oedd y diwydiant oedd i'w weld ar lannau'r afon. Roedd pobl yn hoff o sŵn, mwg a fflamau'r gweithfeydd haearn, gyda'r haearn o bosibl yn cael ei ddefnyddio i gynhyrchu gynnau i ladd y Ffrancwyr. Roedd y llefydd hyn yn llawn cyffro i'r ymwelwyr, yn enwedig gyda'r nos. Fodd bynnag, nid oedden nhw'n hoff o'r nifer o gardotwyr oedd yn bresennol yn y prif leoliadau twristaidd; roedd diweithdra uchel a thlodi amlwg y Nyffryn Gwy. Yn Nhyndyrn, priodolwyd hyn ar ymddygiad gwrthgymdeithasol y mynachod a'r ffaith i'w rhoddion (dau gant a hanner o flynyddoedd ynghynt) danseilio annibyniaeth y bobl leol yn angheuol.

Nid wyf yn hanesydd proffesiynol, yn enwedig ym maes celfyddyd, ond cyn dechrau ar fy ngyrfa fel nofelydd, dramodydd a sgriptiwr, dechreuais astudio ar gyfer D. Phil yn Rhydychen ar hanes yr ail ganrif ar bymtheg, er na lwyddais i orffen y cwrs. Rwyf wedi teimlo braidd yn euog am hyn erioed, a phan deuthum i fyw yn Sir Fynwy ym 1980, roeddwn yn falch iawn o fyw rhyw hanner milltir i ffwrdd o'r cartref lle bu Nathan Rogers, hanesydd cyntaf y sir, yn byw. Tywysodd hyn fi yn ôl at ymchwil hanesyddol, a chyn hir darganfyddais Daith Afon Gwy. Darllenais waith Gilpin a darganfod bod bron pob un o arlunwyr amlycaf "oes aur y dyfrlliwiau Prydeinig" wedi ymweld â'r afon - gan gynnwys J.M.W. Turner, Samuel Palmer, Michael "Angelo" Rooker, David Cox ac eraill. Gan fraslunio lluniau i'w cwblhau wedi iddynt gyrraedd gartref, anaml y byddai'r artistiaid

yn mynd ar y daith ddeuddydd. Mae arlunio'n cymryd amser ac yn mynnu eich bod yn canolbwyntio ar un man, ac nid yw cwch sy'n symud yn dda i ddim yn y cyd-destun hwnnw. Ar droed y gwelodd nifer o artistiaid, gan gynnwys J.M.W. Turner, yr ardal. Yn ogystal, darganfyddais na wnaeth yr artistiaid gymryd fawr o sylw o Gilpin nac o'r ddamcaniaeth pictiwrésg. Roeddwn yn chwilfrydig ynglŷn â'r bwlch hwn rhwng damcaniaeth ac ymarfer, ac fe ddechreuais gadw cofnod o holl ddelweddau'r daith y gallem eu canfod, a chyn hir darganfyddais rywbeth arall. Yn bennaf, topograffig oedd yr arlunwyr cynharach - hynny yw, roedden nhw'n ceisio dangos sut roedd y llefydd yn edrych go iawn. Ond yn dilyn troad y ganrif, roedd artistiaid yn dangos llai o ddiddordeb mewn dangos a mwy o ddiddordeb mewn mynegi eu teimladau personol o flaen y pwnc.

Cytunodd HTV i fi gynhyrchu pedair rhaglen deledu hanner awr o hyd, a welodd fy nai a'i ffrind yn fy rhwyfo i lawr yr afon er mwyn gweld faint o'r daith wreiddiol (a ddaeth i ben gyda dyfodiad y rheilffordd yng nghanol y 19eg ganrif) oedd yn dal i fodoli. Yn anffodus, suddodd ein cwch yn Llandogo - mae dŵr bas a hen goredau wedi difetha Afon Wy ers cannoedd o flynyddoedd. Ond erbyn hynny roedden wedi sylweddoli fod yr Afon Gwy yn dawelach yn awr ac efallai'n fwy prydferth na phan ddaeth Wordsworth yma ym 1793. Mae'r diwydiant wedi diflannu; a'r badau a'r rheilffordd o'i ôl hefyd. Ac mae'r coedwigoedd ar lannau'r afon yn fwy gwyllt nag yr oedden nhw ddwy ganrif ynghynt, pan fyddent yn cael eu torri'n rheolaidd er mwyn bwydo'r ffwrneisiau.

Wedi deg mlynedd ar hugain o archwilio Taith Afon Gwy a'i hartistiaid, roeddwn fwy neu lai'n barod pan wahoddodd Anne Rainsbury i fi guradu'r arddangosfa hon. Ac wedi hanner can mlynedd, gobeithiaf fy mod yn ad-dalu'r ffydd sydd gan bobl ynof fel hanesydd.

Mae Julian Mitchell sy'n byw yn Sir Fynwy yn ysgrifennydd sgriptiau ffilm a dramodydd, sy'n fwy enwog am ei waith ar 'Another Country' a 'Inspector Morse'.

Mae *Taith yr Afon Gwy a'i Hartistiaid* yn rhedeg o Fai 1af - Medi 5ed yn Amgueddfa Cas-gwent.
Cysylltwch â Anne Rainsbury
t. 01291 625981

JMW Turner, *The Chancel and Crossing of Tintern Abbey, Looking towards the East Window* 1794
©Tate, Llundain / London 2008

Edward Dayes, *Tintern Abbey, Monmouthshire, and the River Wye*, 1794, ©The Whitworth Art Gallery, Prifysgol Manceinion / The University of Manchester

John Martin, *The Wye Valley, View from Wyndcliffe looking towards Chepstow,* 1844, ©The Whitworth Art Gallery, Prifysgol Manceinion / The University of Manchester

Perhaps best known for his writing for stage and screen, ***Julian Mitchell's*** latest venture is as a 'Guest Curator' of a major new exhibition at Chepstow Museum.

The Wye Tour and its artists

The Wye Tour was invented by the vicar of Ross on Wye about 1750. He was a rich young aristocrat who entertained on a large scale and had a pleasure boat built to take his guests on the river. From this developed perhaps the first package tour in Britain from Ross down to Chepstow. You stopped at Goodrich to explore the castle, took your lunch below the cliffs at Coldwell, then climbed up to Symonds Yat rock from which you slithered down to New Weir. There you admired the cascade and the forge before getting back into your boat for Monmouth, where you spent the night. The great sight on the second day was Tintern abbey, after which there was Wyndcliff up which you toiled for its splendid views across the Bristol Channel, before taking the celebrated walks through Piercefield which brought you to Chepstow with its castle and bridge. From there you could take a ferry back to England, or head west into Wales.

The first tourists were mainly aesthetes, like the poet Thomas Grey and the reverend William Gilpin, who both came down the river in 1770 in search of landscape. Gilpin was a rather stout schoolmaster with definite ideas about which Wye views were and which were not "correctly picturesque". His Observations on the tour, published in 1783, became later tourists' bible. Many people were (and are) afraid that they don't know how to respond to landscape or ruins or, indeed, industry, but Gilpin told them, and tourists often copied him word for word into their diaries. The only trouble was the word "picturesque"; everyone used it, but no one knew quite what it meant. Gilpin himself defined it only as "What would make a good picture", which was evasive and vague. His own idea of a good picture was a landscape by Claude or Poussin, whose Italian scenes and peasantry weren't at all like those of the Wye valley. So though everyone used the same vocabulary, "picturesque", "sublime", "romantic" and "beautiful" all came to mean different things to different people till they eventually became almost meaningless.

As well as the aesthetic and sometimes worryingly European approach to landscape there was the British. A pleasing melancholy was much appreciated in the eighteenth century and it could easily be achieved by the prospect of a ruined castle or abbey. But tourists could also rejoice that they showed how the power of medieval tyrants had been overthrown to make way for what then passed as liberty – "Britons never shall be slaves!" Equally, the bits of collapsed choir screen at Tintern abbey were evidence of the triumph of honest British Protestantism over sinister Roman Catholicism. When the Napoleonic wars made European travel difficult, the tour's popularity increased greatly, along with such patriotic feelings. Another reason for national pride was the amount of industry on the river's banks. People liked the noise and the smoke and flames of the iron forges, with the iron perhaps going to make guns to slaughter the French. They found them very exciting, specially at night. They did not, however, like the number of beggars at the main tourist sights; there was much unemployment and poverty in the Wye valley. At Tintern, this was attributed by the ungenerous to the anti-social behaviour of the monks whose hand-outs (two hundred and fifty years earlier) had fatally undermined native independence.

I am not a professional historian, least of all of art, but before embarking on a career as a novelist, playwright and screenwriter, I did start an Oxford D. Phil on seventeenth century History which I never finished. I've always felt rather guilty about this, and when I came to live in Monmouthshire in 1980, I found to my great delight that I was living half a mile down the hill from where Nathan Rogers, the county's first historian, had lived. This sent me back to historical research, and I soon discovered the Wye Tour. I read Gilpin, and found that almost all the major painters of the "great age of British water-colours" came to the river – including J.M.W. Turner, Samuel Palmer, Michael "Angelo" Rooker, David Cox and many others. Sketching for pictures to be worked up when they got home, artists rarely took the two-day tour. Drawing requires time and concentration on one spot, and a moving boat is no use for that. Many, like J.M.W. Turner, walked. They also, I discovered, paid almost no attention at all to Gilpin or picturesque theory. Intrigued by this gap between theory and practice, I began making an index of all the pictures of the tour I could find, and soon made a further discovery. The earlier painters were mainly topographical – that is, they were trying to show what the places looked like. But as time went on, and particularly after the turn of the century, artists became less interested in illustration and more in expressing their own feelings in front of the subject.

I persuaded HTV to let me make four half-hour TV programmes in which my nephew and a friend of his rowed me down the river to see how much of the original tour (which more or less ceased with the arrival of the railway in the mid-19th century) survived. I'm afraid I sank the boat at Llandogo – low water and old weirs have been the bane of the Wye for hundreds of years. But by then I had realised that the Wye is quieter and perhaps even more beautiful now than it was when Wordsworth came in 1793. The industry has gone; the barges have gone; the railway has gone. And the woods on the banks are wilder than they were two hundred years ago, when they were regularly pollarded to feed the furnaces.

After thirty years of exploring the Wye Tour and its artists, I was just about ready when Anne Rainsbury from Chepstow Museum invited me to be the guest curator of this exhibition. And after fifty years I am, I hope, repaying the faith people had in me as an historian.

Monmouthshire resident Julian Mitchell is a playwright and screenplay writer, best known for his work on Another Country and Inspector Morse.

The Wye Tour and its Artists
runs at Chepstow Museum
from May 1st – September 5th
Contact Anne Rainsbury 01291 625981
e. annerainsbury@monmouthshire.gov.uk

David Cox, *Wyndcliffe on the Wye*, 1831,
©V&A Lluniau / Images/Victoria and
Albert Museum, Llundain / London

Ffermio'r gerriau

dehongli gwarchodfa natur genedlaethol ddiweddaraf Cymru

Gwnaethom ddefnyddio'r un cynllun lliw ar gyfer pob arwydd deongliadol, bandiau cyson ar y brig, logos ar y gwaelod a darluniau yn y canol rhwng y ddwy iaith. We used the same colour scheme for each interpretive sign, a consistent banded top, logos at the bottom and illustrations in the middle to straddle the two languages.

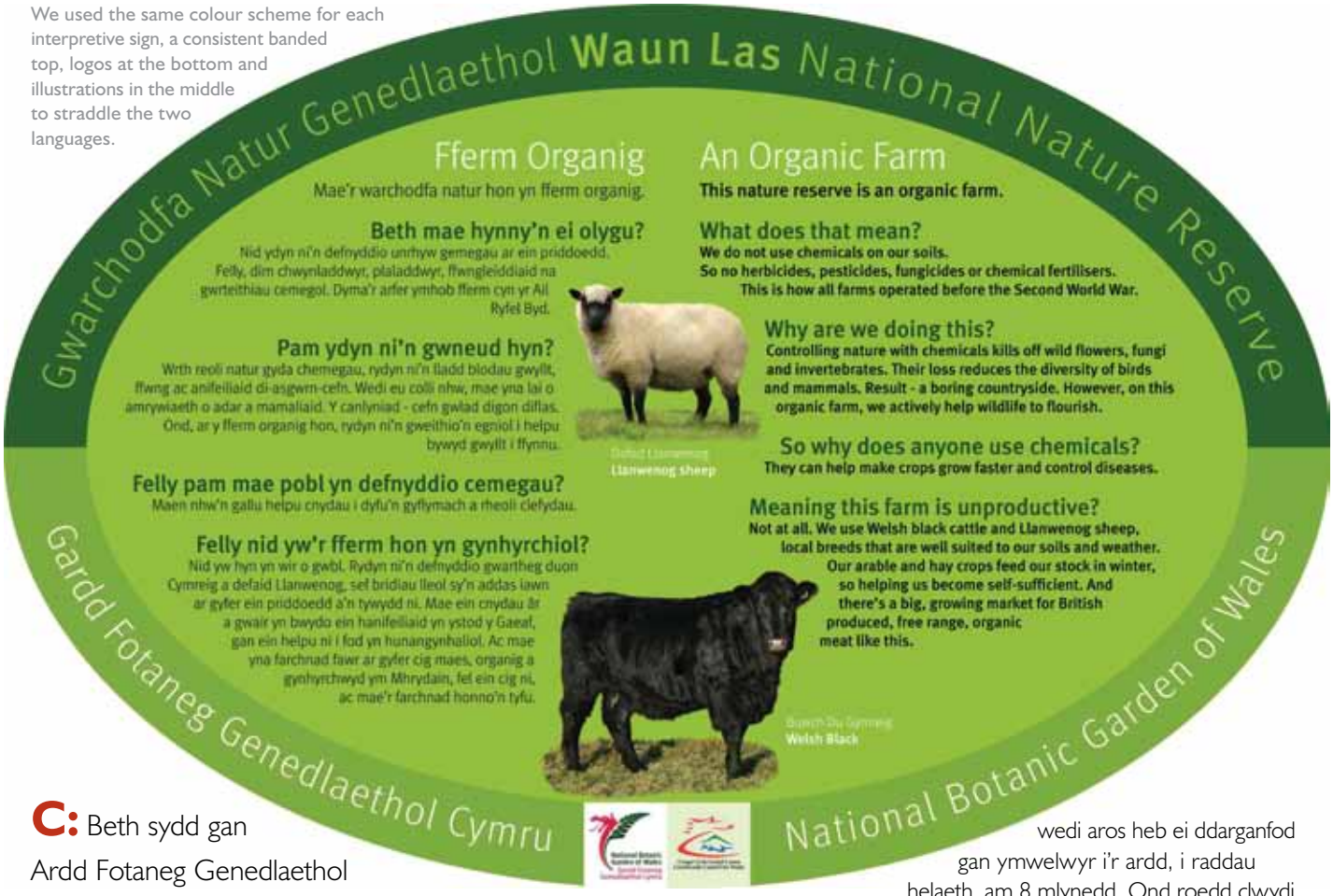

C: Beth sydd gan Ardd Fotaneg Genedlaethol Cymru yr hoffai pob gardd fotaneg genedlaethol arall drwy gydol y byd ei chael?

A: Gwarchodfa Natur Genedlaethol (NNR) 400 erw.

Bydd ***Bruce Langridge*** yn mynd â ni drwy'r broses o ddehongli NNR ddiweddaraf Cymru.

Dychmygwch dafell 400 erw o gefn gwlad swynol sy'n cynnwys mosäig o dir fferm, gwlypdir a choetir organig amrywiol, sy'n gartref i gannoedd o rywogaethau planhigion gwyllt ac amrywiaeth gyfoethog o fywyd sy'n dibynnu ar y planhigion – yn union ar garreg drws Gardd Fotaneg Genedlaethol Cymru. Dyna gyfle bendigedig i gyfleu'r cysylltiad rhwng ffermio a bioamrywiaeth i ymwelwyr. Mae'n lle digon mawr i gynnal technegau rheoli tir arloesol, yn barod i'w ddehongli, ac mae'n syfrdanol bod yr adnodd hwn wedi aros heb ei ddarganfod gan ymwelwyr i'r ardd, i raddau helaeth, am 8 mlynedd. Ond roedd clwydi, diffyg mapiau ac arwyddion cyfeirio yn gwneud archwilio'n dipyn o ddirgelwch.

Newidiodd hyn i gyd yn 2008 pan ddynododd Cyngor Cefn Gwlad Cymru (CCGC) y tir hwn yn Warchodfa Natur Genedlaethol (NNR) Waun Las er mwyn cydnabod ei botensial addysgol a deongliadol ar gyfer ymestyn allan i'r 130,000 o ymwelwyr i'r Ardd bob blwyddyn.

Y cam cyntaf o ran dehongli'r NNR newydd oedd creu Cynllun Dehongli. Tynnodd Carl Atkinson, Pennaeth Adran Gyfathrebu'r CCGC wybodaeth, persbectif

a syniadau ohono i, fel Swyddog Dehongli'r Ardd, a Tim Bevan, Rheolwr Ystad yr Ardd.

Ar ôl amlinellu ein nodau ac amcanion, gwnaethom archwiliad o'r adnoddau a gynigir gan yr NNR megis bioamrywiaeth, mynediad, cyfyngiadau a seilwaith staffio o fewn yr Ardd Fotaneg ffurfiol. Gwnaethom archwilio pwy mae'n cynulleidfaoedd yn debygol o fod, ac wedyn gwnaethom nodi'r themâu yr hoffem eu cyflwyno.

Roeddem eisiau un brif thema i'n helpu i drefnu'r holl ymdrechion deongliadol, y gellid eu dadbacio i is-themâu er mwyn datgloi'r manylion ac awgrymu pa elfennau penodol o ddehongli y gallem eu gwneud. Ar ôl i ni benderfynu ar y thema, 'Mae arferion ffermio'n hanfodol er mwyn gwarchod bywyd planhigion cynhenid Cymru' daeth y 10 is-thema a ddilynodd yn rhwydd, megis 'Mae Capiau Cwyr yn ffynnu yn y porfeydd hyn oherwydd fe'u porir gan ddefaid sy'n cadw'r glaswellt yn fyr iawn, ac ni ddefnyddir unrhyw gemegau ar y tir hwn.' Helpodd yr eglurder hwn o ran diben i achosi'r siart weithredu ar ddiwedd y cynllun dehongli ddisgyn i'w lle'n rhwydd.

Nesaf gwnaethom gwblhau Cynllun Mynediad. Roedd hyn yn asesu deddfwriaeth a pholisïau'r Ardd Fotaneg, niferoedd o ymwelwyr a nodweddion, mynediad cyfredol at ac o fewn yr NNR, cyfleusterau i ymwelwyr, rhesymau pam bydd pobl yn ymweld, diddordeb gan randdeiliaid, defnydd addysgol, diogelwch y safle a chapasiti'r safle. Allan o hyn gwnaethom greu gweledigaeth o fynediad y deilliodd blaenoriaethau mynediad a chynllun gweithredu ohoni.

Rhoi'r Cynlluniau Dehongli a Mynediad ar Waith

Bu i ni greu un fynedfa fawr a rhwydwaith o lwybrau a farciwyd gan arwyddbyst lliw. Roedd y rhain yn cynnwys yr holl nodweddion y gwnaethom nodi yn y cynllun dehongli. Torrwyd y glaswellt ar y llwybrau er mwyn gwneud cerdded a chyfeiriadedd yn haws. Gwnaethom osod gatiau mochyn rhwng caeau yn hytrach na chamfeydd oherwydd bod ein proffil ymwelwyr yn dangos ein bod yn cael ymweliadau i rannau helaeth gan bobl dros 50 oed.

Gwnaethom gomisiynu arwydd Croeso gan Robert Jakes, cerflunydd coed o Sir Benfro. Roedd rhaid iddo ddal map, didolwr taflenni, daliwr arwydd i hysbysebu teithiau cerdded tywysedig a digwyddiadau i ddod, ac roedd rhaid iddo fod yn weladwy o ardal ffurfiol yr Ardd ond yn gweddu i'r dirwedd. Ar yr arwydd derw a'r tair mainc dderw a gomisiynwyd, gwnaethom ofyn i Robert gerfio lluniau llinell o blanhigion pwysig ar yr NNR, a oedd yn gweddu i'r thema ddeongliadol ganolog. Cafodd y meinciau eu lleoli ym mannau prydferth yr NNR.

Gwnaethom greu 10 arwydd deongliadol ar hyd y teithiau cerdded. Cadwodd pob un at y thema gyffredinol a'r 10 is-thema a nodwyd yn y Cynllun Dehongli. Roedd pob arwydd yn cynnwys uchafswm o 150 o eiriau a defnyddiodd yr egwyddorion deongliadol da a sefydlwyd eisoes yn y Gerddi ffurfiol:

- dewis geiriau byrrach yn hytrach na rhai hirach,
- cadw paragraffau a brawddegau'n fyr,
- un syniad ar gyfer pob brawddeg,
- siarad â'r darllenydd yn y person cyntaf,
- defnyddio berfau gweithredol yn hytrach na rhai goddefol,
- gofyn cwestiynau a defnyddio cyn lleied o derminoleg wyddonol â phosibl.

Roedd y rhan fwyaf yn cynnwys 2-4 o ddarluniau, a gomisiynwyd o Joanne Glover o'r Amwythig. Cafodd y dylunio graffeg ar gyfer pob panel ei greu gan Jon Dixon o Anglezarke Dixon Associates sydd yn Aberhonddu. Roedd y lliwiau, y ffurfdeip a'r cynllun cyffredinol yn gyson drwyddi draw. Roeddem eisiau arwyddion y gellid eu glynu wrth nodweddion megis boncyffion coed, gatiau mochyn a physt ffensys, cafodd Jon y syniad gwych o ffitio'r arwydd dros gefn pren y gellid ei adnewyddu. Rhoddwyd pob arwydd i fyny ar tua 1 metr o uchder a phob tro yn agos i'r llwybr. Er mwyn helpu'r ymwelwyr gyfeiriadu eu hunain a theimlo'n hyderus ar hyd eu taith gerdded gwnaethom greu map, a thaflen fach maint hanner A5. Roedd y rhain yn cyd-fynd o ran graffeg gyda'r arwyddion deongliadol a chadwyd ond ychydig o destun ar wahân i rywfaint o gyngor ar y cod cefn gwlad. Mae pob taith gerdded sydd wedi'i marcio yn rhoi amcan o'r amser y byddai'n cymryd i'w cerdded yn hamddenol.

Ar ôl i ni sefydlu'r dehongliadau parhaol ar y safle, gwnaethom gyflwyno Stephen Manning o Ddyfnaint i ddarparu hyfforddiant ar deithiau cerdded tywysedig ar gyfer gwirfoddolwyr a darperais i fanylion a brwdfrydedd am yr NNR. Ers hynny rydym wedi cynnal 10 o deithiau cerdded ar gyfer dros 100 o ymwelwyr.

Y cam nesaf

Yn 2010, rydym am ymestyn ein rhwydwaith o lwybrau troed i gynnwys coetir hynafol. Defnyddiwyd yr un egwyddorion dehongli ar gyfer hyn ac yn fuan byddwn yn chwilio am dywyswyr teithiau newydd a fydd yn arbenigo ar y daith gylchol un awr hon.

Gwerthuso

Mae teithiau cerdded tywysedig wedi ysgogi llawer o adborth gan ymwelwyr a chan y cerddwyr tywysedig eu hunain. Mae angen i ni gyflwyno cownter gât mochyn a chyfrif y nifer o daflenni a gymerir gan ymwelwyr. Ar yr arolwg ymwelwyr a gomisiynir nesaf gan yr Ardd Fotaneg, byddwn yn mesur y canran o ymwelwyr i'r Ardd sy'n ymweld â'r NNR a'u safbwynt ar ôl yr ymweliad ynglŷn â'r hyn mae'r NNR yna i'w wneud. Os bydd hyn yn adlewyrchu'r thema ddeongliadol ganolog 'Mae arferion ffermio'n hanfodol ar gyfer gwarchod bywyd planhigion cynhenid Cymru' bydd gennym well syniad o ba mor llwyddiannus mae'r dehongliad wedi bod.

Mae Bruce Langridge yn
Swyddog Dehongli ar gyfer
Gardd Fotaneg Genedlaethol Cymru
e-bost bruce@etronfou.co.uk

Gwnaed meinciau a gomisiynwyd â chefn, i roi cyfle i ymwelwyr blinedig eistedd yn ôl, ymlacio a mwynhau'r golygfeydd.
Commissioned benches were made with a back, to allow weary visitors the chance to sit back, relax and enjoy the views.

Farming out the words

Question: *What does the National Botanic Garden of Wales possess that all other national botanic gardens throughout the world would like?*

Answer: *A 400 acre National Nature Reserve (NNR).*

***Bruce Langridge** takes us through the process of interpreting Wales's newest NNR.*

Imagine a 400 acre slice of fascinating countryside made up of a mosaic of diverse organic farmland, wetland and woodland, home to hundreds of wild plant species and a rich diversity of life that depends on the plants - right on the doorstep of the National Botanic Garden of Wales. What a wonderful opportunity to communicate the link between farming and biodiversity to visitors. A large enough area to carry out innovative land management techniques, ripe for interpretation, it's amazing that this resource lay relatively undiscovered by garden visitors for 8 years. But gates, no maps and directional signs made exploration an unknown quantity.

All this changed in 2008, when the Countryside Council for Wales (CCW) designated this land as Waun Las National Nature Reserve (NNR) in recognition of its educational and interpretational potential for reaching out to the Garden's 130,000 annual visitors.

The first step to interpreting the new NNR was to create an Interpretation Plan. Carl Atkinson, CCW's Head of Communications Section teased out information, perspective and ideas from myself, as the Garden's Interpretation Officer, and Tim Bevan, the Garden's Estate Manager.

After outlining our aims and objectives, we carried out an audit of the resources offered by the NNR such as its biodiversity, access, constraints and staffing infrastructure and interpretation within the formal Botanic Garden. We examined who our audiences might be, then identified the themes we'd like to communicate.

We wanted one main theme to help organise all of the interpretive effort, which could be unpacked into sub-themes to unlock the detail and suggest what particular elements of interpretation we might do. Once we had decided on the theme, *'Farming practices are essential to conserve native Welsh plant life'* the 10 sub-themes that followed came easily, such as *'Waxcaps flourish in these pastures because they are grazed by sheep which keep the grass very short, and because no chemicals are used on this land.'* This clarity of purpose helped to make the action chart at the end of the interpretation plan fall easily into place.

Next we completed an Access Plan. This assessed legislation and Botanic Garden policies, visitor numbers and characteristics, current access onto and within the NNR, visitor facilities, reasons why people visit, stakeholder interest, educational use, site safety and site capacity. From this we created an access vision from which stemmed access priorities and an action plan.

Chwilio am degeirianau ar daith dywysedig
Looking for orchids on a guided tour

Actioning The Interpretation and Access Plans

We created one major entrance point and a network of paths marked out by coloured waymarker posts. These took in all of the features we'd identified in the interpretation plan. Paths were mown to make walking and orientation easier. We installed kissing gates between fields rather than styles as our visitor profile shows we are largely visited by over 50s.

We commissioned a Welcome sign from Robert Jakes, a wood sculptor from Pembrokeshire, This had to hold a map, a leaflet dispenser, a sign holder to advertise upcoming guided walks and events, and it had to be visible from the formal Garden area but be in keeping with the landscape. Onto the oak sign and three commissioned oak benches, we asked Robert to carve in line illustrations of important plants on the NNR, in keeping with the central interpretive theme. The benches were sited in the NNR's beauty spots.

We created 10 interpretive signs along the walks. Each adhered to the overall theme and the 10 sub-themes identified in the Interpretation Plan. Each sign contained a maximum of 150 words and used the good interpretive principles already established in the formal Gardens:

- choosing shorter rather than longer words,
- keeping paragraphs and sentences short,
- one idea per sentence,
- addressing the reader in the first person,
- using active rather than passive verbs,
- posing questions and keeping scientific terminology to a minimum.

Most featured 2-4 illustrations, commissioned from Joanne Glover from Shrewsbury. The graphic design for each panel was created by Jon Dixon of *Anglezarke Dixon* Associates based in Brecon. The colours, typeface and overall design were consistent throughout. We wanted signs that could be attached to existing outdoor features such as tree stumps, kissing gates and fence posts, and Jon came up with a great idea of fitting the sign over a replaceable wooden back. Each sign was mounted roughly 1m high and always next to the pathway.

To help visitors orientate themselves and to feel confident along their walk, we created a map, and small half A5 leaflet. These were graphically in harmony with the interpretive signs and text was kept to a minimum apart from some country code advice. All marked walks gave an indication of the time it would take to walk them at a gentle pace.

Once we had the permanent on-site interpretation in place, we brought in Stephen Manning from Devon to provide guided walk training for volunteers and I provided details and enthusiasm about the NNR. We've since run 10 guided walks to over 100 visitors.

The Next Stage

In 2010, we are extending our footpath network to include an ancient woodland. The same principles of interpretation have been used for this and we'll soon be looking for new tour guiders who will specialise in this new one hour circular walk.

Evaluation

Guided walks have provided great feedback from visitors and from the guided walkers themselves. We need to introduce a kissing gate counter and count the number of leaflets taken by visitors. On the Botanic Garden's next commissioned visitor survey, we'll measure the percentage of Garden visitors who visit the NNR and their after-visit perspective of what the NNR is there to do. If this reflects the central interpretive theme '*Farming practices are essential to conserve native Welsh plant life*' we'll have a better idea of how successful the interpretation has been.

Bruce Langridge is Interpretation Officer for the National Botanic Garden of Wales
e. bruce@etronfou.co.uk

Arwydd fynedfa a map
Entrance sign and map

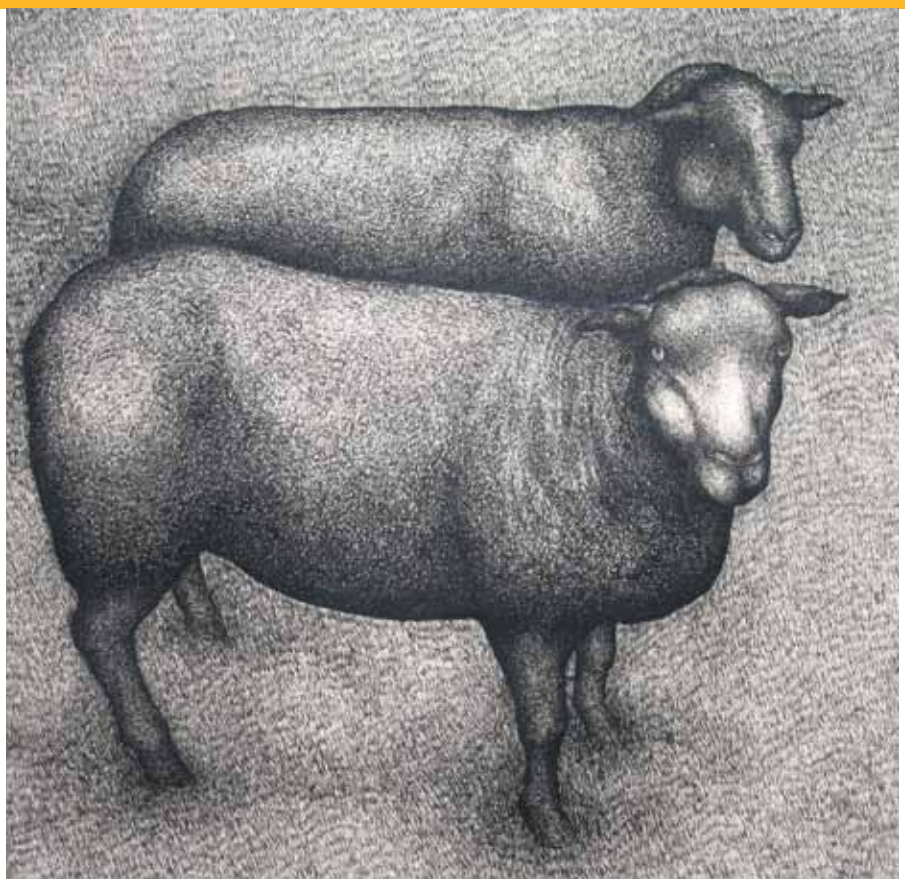

Seren Bell, Dafad ddu
Seren Bell, Black sheep

Myfyrio ar dirwedd gyfnewidiol drwy gelf

Casgliad Celf Gyfoes Cyngor Sir Ceredigion 2010

Dehonglir tirwedd Cymru drwy lawer o ffurfiau ar fynegiant artistig, o'r gair ysgrifenedig, trwy berfformiad a dylunio, i gelf – yn eu ffurfiau traddodiadol a chyfoes fel ei gilydd. Mae ***Stuart Evans*** yn mynd ar daith trwy gasgliadau Amgueddfa Ceredigion, gan fyfyrio ar dirwedd gyfnewidiol a bortreadir drwy gelf.

Gall dehongli tirwedd ein cenedl fod ar sawl ffurf: efallai byddwn yn dymuno arwain ac annog pobl i gerdded o gwmpas ein hardal leol; efallai byddwn yn dymuno hysbysu ymwelwyr am hanes, ffawna a fflora'r ardal; neu efallai byddwn yn dymuno ymgysylltu pobl yn fwy cyffredinol â meddwl am ble maent yn byw ar hyn sydd o'u cwmpas. Gall dehongli fod yn llawer o bethau i lawer o bobl. Mae gweithiau celf yn un ffordd o ymgysylltu pobl â dod yn fwy ymwybodol o'u tirwedd leol.

Gyda'r symudiad i ffwrdd o gelf oriel draddodiadol at gelf sy'n benodol i safle a chelf gosod rydym yn cael profiad mwy a mwy o artistiaid yn archwilio'r posibiliadau o weithio mewn ffyrdd newydd, gyda syniadau newydd a thechnolegau newydd, allan yn y dirwedd. Drwy beri i bobl feddwl am ofodau a darganfod gweithiau celf cyffrous yn yr amgylchedd, gallwn fynd ati i annog pobl nad ydynt fel arfer yn ymgysylltu â 'chelf'.

Ond ni ddylem anwybyddu'r pŵer traddodiadol sydd gan beintiadau, darluniau a gwneud delweddau. Yn hanesyddol mae gennym ormod o ddewis wrth i ni chwilio am beintiadau o dirwedd yn ein hamgueddfeydd a'n horielau. Mae'r ffordd rydym yn edrych ar dirwedd a beth sydd o'n cwmpas wedi'i thrwytho yn hanes peintio a phortreadu tirweddau.

Cafodd gweithiau eu creu ar Deithiau Mawreddog o Ewrop yn ystod y deunawfed a'r bedwaredd ganrif ar bymtheg pan oedd y pendefigion a'r rhai a oedd yn gallu fforddio teithio yn mynd ag artistiaid gyda nhw i gofnodi eu hanturiaethau. Fel bod pobl yn magu diddordeb mewn gweld yr hyn a oedd i'w weld mewn gwledydd eraill ac yn enwedig mannau ble roedd yn bosibl y byddant yn teithio eu hunain, yna aeth peintio a delweddau o dirweddau'n bwysig iawn. Comisiynodd llawer o dirfeddianwyr cyfoethog yn y deunawfed ganrif artistiaid i gofnodi eu hystadau gwledig drwy gyhoeddiadau argraffiad cyfyngedig; gwnaed y darluniadau hyn yn aml gan artistiaid a gafodd hyfforddiant clasurol.

Dros y ddeng mlynedd ar hugain diwethaf, mae Amgueddfa Ceredigion, yn Aberystwyth, wedi bod yn casglu delweddau o dirwedd canolbarth Cymru. Cafodd gweithiau cyfoes eu casglu ynghyd â pheintiadau a phrintiau topograffig mwy traddodiadol. Mae'r rhan fwyaf o'r peintiadau a darluniau modern hyn wedi eu cynhyrchu gan artistiaid sy'n gweithio ac yn byw yng nghanolbarth Cymru. Mae llawer ohonynt yn perthyn i'r dirwedd a'r golygfeydd a welir yn y rhan hon o'r byd gan eu dehongli mewn amrywiaeth o ffyrdd. Mae gan yr Amgueddfa gasgliad ardderchog o weithiau ac mae hi wedi adeiladu enw am arddangos celf sy'n ysgogi'r meddwl ac yn symbylol o ganolbarth Cymru yn ei hadeiladau cyhoeddus ledled y sir.

Catrin Webster,
Hafod

Alistair Crawford, Penglog dafad mewn tirwedd
Alistair Crawford,
Sheep skull in landscape

Ni ellir gorbrisio gwerth ac arwyddocâd casgliadau o beintiadau. Nid yn unig mae'n bwysig ymgysylltu pobl â'u cymdogaeth eu hunain mewn ffordd weledol ond mae'n bwysig dangos yr ystyrir y dirwedd a'i phortread yn hanfodol i'n hymwybyddiaeth o'n hamgylchedd. Os byddwn yn dangos ein bod yn ymwybodol o'r golwg sydd ar ein tirwedd a beth mae'n ei olygu i ni, byddwn yn adeiladu ymwybyddiaeth fwy sympathetig o faterion sy'n ymwneud â'r defnydd o'r tir a'r dirwedd. Mae'n rhaid i ni ystyried newid a gwarchod y dirwedd honno ar gyfer ein preswylwyr a'n ymwelwyr.

Mae Ceredigion yn ardal amaethyddol ond mae ganddi ddiwydiant twristiaid mawr. Mae'n rhaid gwerthfawrogi a hyrwyddo'r ddau ddiwydiant hyn. Mae ymgysylltu pobl â dehongliad y dirwedd drwy gelf leol a chenedlaethol yn hynod o bwysig. Mae delwedd yn chwarae rhan. Mae'n rhaid gwneud ystyriaethau ynglŷn â sut yr hyrwyddir y ddelwedd honno ac mae 'gwahaniaeth' yn elfen allweddol o ran creu delweddau. Mae gweithiau celf eiconig, boed yn beintiadau, cerfluniau cyhoeddus neu bensaernïaeth oll yn chwarae rhan yn y 'gwahaniaeth' hwnnw. Meddyliwch am ddelweddau lleoedd enwog a wnaed yn hawdd i'w adnabod yn syth ac a nodwyd gan weithiau celf.

Bydd gan artistiaid sy'n gweithio ac yn byw mewn ardal ddealltwriaeth fanylach am y lle hwnnw. P'un a ydynt yn adlewyrchu'r golygfeydd a'r lleoliadau yn gywir neu'n penderfynu dangos dehongliadau mwy haniaethol yn dibynnu ar eu teimladau a'u cysylltiad â chyflwr emosiynol mewn perthynas â'r lle hwnnw. Yn ddiweddar bu artistiaid yn gweithio ar themâu megis 'Ysbryd Lleoliad' ac mae'n rhaid gwerthfawrogi hyn hefyd.

Anogodd Amgueddfa Ceredigion, sy'n gartref i gasgliad gwych o brintiau tirwedd hanesyddol o ystâd Hafod a oedd yn perthyn ar un adeg i Thomas Johnes yn y ddeunawfed ganrif, Wneuthurwyr Printiau Aberystwyth, sef grŵp o wneuthurwyr printiau celfyddyd gain, i ailymweld â'r ystâd yn ddiweddar. Y syniad oedd annog yr artistiaid cyfoes i edrych ar y printiau hanesyddol ac wedyn ymateb i'r hyn a welsant yn Hafod heddiw. Rhoddodd yr arddangosfa ddilynol a oedd yn cynnwys y printiau hanesyddol ochr yn ochr â'r printiau cyfoes, gyfle i gynulleidfa heddiw bendroni dros y traddodiad o ddarlunio tirwedd ond hefyd gwnaeth ganiatáu i ni asesu ein dealltwriaeth o sut cafodd yr ystad hwnnw a'i dirwedd eu creu. Mae'r fath arddangosfeydd yn annog cynulleidfaoedd cyfoes i gysylltu â'r gorffennol ond hefyd maent yn amlygu'r ffordd y gwneir ac a ddefnyddir tirweddau. Roedd catalog a thraethodau ynglŷn â gwneud printiau hanesyddol, sylwadau'r artistiaid am beintio tirweddau yn ogystal â chefndir hanesyddol am yr ystad, yn cyd-fynd â'r arddangosfa.

Mae Amgueddfa Ceredigion yn y broses o adolygu ei pholisi ar gasglu ar gyfer Celf Gyfoes, ac ar yr adeg hon sy'n peri problem yn ariannol bydd yn rhaid gwneud rhai penderfyniadau anodd ar gaffael gwaith yn y dyfodol a sut i hyrwyddo'r casgliad sydd gennym eisoes. Gellir gweld hyn efallai mewn ffordd gadarnhaol, gyda golwg sydd wedi'i ganolbwyntio'n dynnach ar gasglu a chyda'r ymwybyddiaeth o farchnad gelf Cymru sy'n mynd yn fwyfwy pwysig. Drwy amlygu ein casgliad mewn cyfres o arddangosfeydd dros dro yn ystod y pum mlynedd nesaf gallwn astudio ein casgliad yn ddyfnach a rhoi delweddau ffotograffig ar gael ar-lein yn ogystal â thrwy wybodaeth gyhoeddedig. Mae catalog o arddangosfeydd diweddar megis Hafod Revisited a Closer Look ar gael o siop yr amgueddfa.

Mae Stuart Evans yn Ddylunydd Arddangosfeydd yn Amgueddfa Ceredigion
e. museum@ceredigion.gov.uk
http://amgueddfa.ceredigion.gov.uk
http://pilgrim.ceredigion.gov.uk

Gordon Miles, Promenâd Aberystwyth
Gordon Miles, Aberystwyth promenade

Reflecting on a changing landscape through art

Ceredigion County Council Contemporary Art Collection 2010

The landscape of Wales is interpreted through many forms of artistic expression, from the written word, through performance and design, to art - in both its traditional and contemporary forms. ***Stuart Evans*** takes a tour through the collections of Ceredigion Museum, reflecting on a changing landscape portrayed through art.

Interpreting the landscape of our nation can take many forms: we may wish to guide and encourage people to walk about our local area; we may wish to inform visitors of the history, fauna and flora of the area; or we may wish to engage people more generally in thinking about where they live and what surrounds them. Interpretation can be many things to many people. Art works are one way to engage people in becoming more aware of their local landscape.

With the move away from traditional gallery art to site specific and installation art we are experiencing more and more artists exploring the possibilities of working in new ways, with new ideas and new technologies, out in the landscape. By making people

Leonard Evans, Plascrug, Aberystwyth

think about spaces and discover interesting and exciting art works in the landscape, we can actively encourage people who do not normally engage with 'art'.

But we should not ignore the power of traditional paintings, drawings and image making. Historically we are spoilt for choice when looking for paintings of landscape in our museums and galleries. The way we view landscape and our surroundings is steeped in the history of landscape painting and representation.

Works were created on Grand Tours of Europe during the eighteenth and nineteenth century, when the nobility and those who could afford to travel took artists with them to record their adventures. As people became interested in seeing what was to be found in other countries and especially where they might travel themselves, then landscape painting and images became very important. Many wealthy landowners in the eighteenth century commissioned artists to record their country estates through limited edition publications; these illustrations were often done by artists with a classical training.

Over the past thirty years Ceredigion Museum, based in Aberystwyth, has been collecting images of the landscape of mid Wales. Contemporary works have been gathered besides more traditional topographical paintings and prints. These modern paintings and drawings have been mainly produced by artists who work and live in mid Wales. Many of them relate to the landscape and scenery found in this part of the world, interpreting them in a variety of ways. The Museum has a fine collection of works and has built up a reputation for showing thought provoking and stimulating art from mid Wales in its public buildings across the county.

The value and significance of painting collections can not be over estimated. Not only is it important to engage people with their own locality in a visual way but it is important to show that the landscape and its representation are considered as vital to our awareness of our environment. If we show that we are aware of the way in which our landscape looks, and what it means to us, then we build up a more sympathetic awareness of issues surrounding the use of that land. We have to consider change and safe keeping of that landscape for our residents and our visitors.

Ceredigion is an agricultural area but with a large tourist industry. Both these industries must be valued and promoted. Engaging people with the interpretation of the landscape through local and national art is extremely important. Image plays a part. Considerations have to be made about how that image is promoted and 'difference' is a key element in that image making. Iconic works of art, whether they be paintings, public sculptures or architecture each play a part in that 'difference'. Just think of world famous images of places made instantly recognizable and identified by works of art.

Artists who work and live in an area will have a more intimate understanding of that place. Whether they reflect the views and locations accurately or whether they decide to show more abstract interpretations depends on their feelings and attachment to an emotional state in relation to that place. Recently artists have been working on such themes as 'Spirit of Place' and this too must be valued.

Ceredigion Museum, which houses a fine collection of historic landscape prints of the Hafod estate owned by Thomas Johnes in the eighteenth century, encouraged the Aberystwyth Printmakers, a group of fine art printmakers, to revisit the estate recently. The idea was to encourage the contemporary artists to view the historic prints and then react to what they found at Hafod today. The resulting exhibition which contained the historic prints alongside the contemporary prints gave today's audience the chance to ponder the tradition of illustrating landscape but also allowed us the opportunity to assess our understanding of how that estate and its landscape was created. Such exhibitions encourage contemporary audiences to link with the past but also highlight the way in which landscape is made and used. The exhibition was accompanied by a catalogue and essays about historic print making, artist comments of landscape painting as well as historic background about the estate.

Ceredigion Museum is in the process of reviewing its collecting policy for Contemporary Art, and in this financially problematic time will need to make some difficult decisions on acquisition of work in the future and how to promote the collection which we already have. This can perhaps be seen in a positive way, with a more tightly focused view towards collecting and with the awareness of the increasingly important Welsh art market. By highlighting our collection in a series of temporary exhibitions over the next five years we will be able to study our collection more deeply and make photographic images available on-line as well as through published information. A catalogue from recent exhibitions such as Hafod Revisited and Closer Look are available from the museum shop.

Stuart Evans is Display Designer at Ceredigion Museum
e. museum@ceredigion.gov.uk
http://museum.ceredigion.gov.uk
http://pilgrim.ceredigion.gov.uk

Atebion serameg

Dangosydd cyfeiriad ar balmant
Pavement direction indicator

Mae ***Sue Middleton*** wedi gwirioni ar blaciau! Darllenwch fwy i gael gwybod am yr ateb deongliadol seramig hwn.

Mae gan y broblem o ddod o hyd i ddull sy'n briodol i'r safle o 'gyfleu'r neges' lawer o atebion. Un dewis yw plac seramig, deunydd cadarn sy'n parhau'n hir ac sy'n addas ar gyfer testun manwl, delweddau o ansawdd uchel, dehongliadau gweadog a lliwiau llachar.

Defnyddir placiau seramig i greu elfennau deongliadol arloesol o fewn Cynllun Partneriaeth Tirwedd Golwg ar Wy, a gefnogir gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri a'i reoli gan Bartneriaeth Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) Dyffryn Gwy. Mae'r cynllun £2.8m hwn yn ymwneud â 40 o safleoedd sydd wedi eu gwasgaru ar draws rhannau o Sir Fynwy, Swydd Henfforddd a Swydd Gaerloyw. Mae llawer o'r rhain mewn lleoliadau anghysbell ond prydferth lle efallai byddai paneli dehongli mawr yn amharu ar harddwch y cefn gwlad o'u hamgylch.

Gwneir y placiau o glai llestri caled a'u crasu hyd at 1280°C sy'n rhoi llawer o nodweddion dymunol iddynt:

- yn galetach na dur (ac ni ellir eu crafu a theclyn dur)
- nid effeithir arnynt gan bob toddydd a'r rhan fwyaf o asidau
- yn cadw'i liw am byth
- gwrth-rew
- gwrth-bydru
- gwrth-gnofilod
- a gwrth-fflamau.

Maent yn glanhau eu hunain a gellir disgwyl iddynt barhau am lawer o gannoedd o flynyddoedd heb eu cynnal a'u cadw. Drwy gydol hanes mae eitemau o glai a graswyd wedi goroesi'n gyflawn, hyd yn oed ar ôl eu claddu yn y ddaear am filoedd o flynyddoedd. Mae hyn oherwydd ni ymosodir ar seramig, sydd yn cynnwys ocsidau metel, gan ocsigen, yr elfen actif sy'n achosi i'r rhan fwyaf o ddeunyddiau rydu, colli lliw neu bydru.

Ceir placiau mewn amrywiaeth o siapiau a meintiau:

- placiau treftadaeth glas traddodiadol,
- placiau a ddefnyddir i gymryd lle slabiau palmant concrit
- placiau wedi'u gwydro gyda phrintiau llawn lliw o ffotograffau
- serameg gweadog a thri dimensiwn.

Gellir codi, suddo neu argraffu'r cynnwys yn dibynnu ar y lleoliad a'r gofynion. Argreffir y cynnwys graffig drwy ddull sgrin neu ddigidol ar enamel ar-wydredd, ei grasu yn ei le ar 850°C, sy'n gwneud hyd yn oed y ffotograffau lliw yn wrth-grafiadau ac yn cadw'i liw am byth. Glynir y teils gan ddefnyddio morter calch gan ddefnyddio pin sefydlu mecanyddol cuddiedig sy'n dal y deilsen yn ei lle hyd nes i'r morter galedu.

Gellir defnyddio dyluniadau wedi'u hargraffu a'u llythrennu ar arwyneb slabiau palmant wedi'u darlunio i gymryd lle slabiau presennol mewn sefyllfaoedd lle byddai teilsen neu blac a osodir ar y wal yn amhriodol. Mae'r placiau slab hyn yn wrthslip hyd yn oed pan fyddant yn wlyb, yn galetach o lawer na'r garreg neu'r concrit o'u hamgylch, a gallant arddangos darluniau a dynnir yn arbennig yn ogystal â thestun. Hefyd gellir rhoi dangosyddion cyfeiriad crwn oddi mewn i arwynebau'r palmant i farcio llwybr.

Mae cynnwys y wybodaeth a lleoliadau'r dehongliad yn y cynllun Overlooking the Wye yn pennu y bydd y rhan fwyaf o'r gosodiadau yn deils wedi'u gwneud â llaw gyda thestun, darluniau, peintiadau a ffotograffau lliw. Hyd yn hyn cafodd y rhain eu defnyddio yng Nghei Brockweir ac yn y golygfannau ar hyd Llwybrau Cerdded Piercefield, ger Cas-gwent a chynllunnir rhagor o osodiadau y Melin yr Abaty a Lower Wireworks (yn Nhyndyrn) ac mewn pedair odyn galch yn yr ardal.

I gael mwy o wybodaeth am
y cynllun Overlooking the Wye,
cysylltwch â Sue Middleton
e. sue@overlookingthewye.org.uk
ffôn 01600 891525

Slab palmant Llwybr Treftadaeth Cymdeithas Cas-gwent
Wedi'i osod yng nghanol y palmant yn rhan brysuraf Stryd Fawr Cas-gwent, heb ddangos unrhyw arwydd o draul ar ôl pum mlynedd o olion traed trwm.
Chepstow Society Heritage Trail paving slab
installed in the centre of the pavement at the busiest part of Chepstow High Street, showing no signs of wear after five years heavy footfall.

Slab cei Brockweir
Crochenwaith caled gwyn gyda llythrennu argraffedig a logos enamel ar-wydredd a orchuddir yn rheolaidd gan y llanw, llifogydd a llaid, ac a olchir yn lân gan nant ran amser pan fydd yn bwrw glaw!
Brockweir quay slab
White stoneware with impressed lettering and on-glaze enamel logos regularly covered by the tide, floods and mud, washed clean by a part time stream when it rains!

Teilsen cei Brockweir
Crochenwaith caled gwyn gyda cherdyn post, testun a pheintiad a argraffwyd yn ddigidol ar wydredd enamel. Wedi'i lynu ar y wal gyda sment sy'n caledu'n gyflym.
Brockweir quay tile
White stoneware with on-glaze enamel digitally printed postcard, text and painting. Attached to the wall with rapid setting cement.

Ceramic solutions

Engrhaifft o blac Dinas Llundain. Crochenwaith caled gwyn, un o 20 a gynhyrchwyd gan Ned Heywood ar gyfer Dinas Llundain.
Example of a City of London Plaque. White stoneware, one of 20 produced by Ned Heywood for the City of London.

Sue Middleton's gone potty about plaques! Read on to find out about this ceramic solution.

The problem of finding a site appropriate method of 'getting the message across' has many solutions. One option is a ceramic plaque, a robust and long lasting material suitable for fine detail text, high quality images, textured interpretation and bright colours.

Ceramic plaques are being used to create innovative interpretation elements within the Overlooking the Wye Landscape Partnership Scheme, which is supported by the Heritage Lottery Fund and managed through the Wye Valley Area of Outstanding Natural Beauty (AONB) Partnership. This £2.8m scheme covers 40 sites which are spread across parts of Monmouthshire, Herefordshire and Gloucestershire. Many of these are in remote but scenic locations where large scale interpretation panels might mar the beauty of the surrounding countryside. The plaques are made from stoneware clay fired to 1280°C giving many desirable properties:

- harder than steel (and cannot be scratched with a steel tool)
- unaffected by all solvents and most acids
- colourfast forever
- frostproof
- rotproof
- rodent proof
- and flameproof.

They are self-cleaning in rain and can be expected to last for many hundreds of years without maintenance. Throughout history fired clay items have survived intact, even buried in the ground for several thousand years. This is because ceramics, being composed of metal oxides are not attacked by oxygen, the active element that causes most materials to rust, fade or decay.

Plaques come in a variety of shapes and sizes:

- traditional blue heritage plaques,
- plaques used to replace concrete pavements slabs
- glazed plaques with full colour prints of photos
- textured and 3D ceramics.

Content can be raised, sunken or printed depending on the location and requirements. The graphic content is screen or digitally printed in on-glaze enamel, fired in place at 850°C, making even the colour photographs scratch proof and colourfast forever. Tiles are attached using lime mortar using a concealed mechanical fixing that holds the tile in place until the mortar is set.

Impressed and lettering designs can be used on the surface of illustrated pavement slabs to replace existing slabs in situations where a wall mounted tile or plaque is inappropriate. These slab plaques are non-slip even when wet, much harder than the surrounding stone or concrete, and can display specially drawn illustrations as well as text. Circular direction indicators can also be inserted into pavement surfaces to mark out a trail.

The information content and locations of the interpretation in the Overlooking the Wye scheme dictates that most installations will be handmade tiles with text, illustrations, paintings and photographs in colour. So far these have been used at Brockweir Quay and at the viewpoints along Piercefield Walks, near Chepstow whilst further installations are planned at Abbey Mill and Lower Wireworks (in Tintern) and at four limekilns in the area.

For more information about the Overlooking the Wye scheme, contact Sue Middleton
e. sue@overlookingthewye.org.uk
t. 01600 891525

Plac RCHS
Gwydredd crochenwaith caled ar blac amryliw, ar enamel gwydrog a gloywedd aur, a godwyd yng Nghaerdydd 2009 ar gyfer deucanmlwyddiant y Gymdeithas Arddwriaethol Galedonaidd Frenhinol.
RCHS Plaque
Example of a multicolour plaque stoneware glaze, on glaze enamel and gold lustre, erected in Edinburgh 2009 for the bicentenary of the Royal Caledonian Horticultural Society.

Creu Cymuned

Arweiniodd cyfarfod ar hap yn ystod dirwasgiad y 1930au at gynllun hunangymorth cymunedol ysbrydoledig yn Wrecsam. Fel yr esbonia ***Katie Holland***, mae'r adferiad diweddar o Barc y Ponciau yn dathlu'r gwirfoddolwyr Ewropeaidd a'r bobl leol a helpodd ei greu.

Mae hanes Parc y Ponciau yn Wrecsam yn hanes gwirioneddol am bobl. Fe'i hail-agorwyd ym mis Mehefin 2009 yn dilyn cyfnod o ailwampio a ariannwyd gan Gronfa Treftadaeth y Loteri, mae adfer Parc y Ponciau yn dangos cysylltiad cryf a hanesyddol rhwng y safle â chymunedau cyfagos Rhos a'r Ponciau.

Yn wreiddiol, cloddiwyd am lo yno gan deuluoedd glowyr a oedd ar streic yn ystod aflonyddwch y 1920au, a dywedwyd droeon bod glo oddi yno wedi helpu talu llawer morgais yn ystod y cyfnod llwm hwnnw.

Roedd cloddio'r llethrau, fodd bynnag, yn waith peryglus, oherwydd y nwy gwenwynllyd tagnwy a oedd yn tryddiferu i'r pyllau clochffurf bychain a reolwyd gan deuluoedd a hefyd y bygythiad cyson y byddai'r siafft yn cwympo. Erbyn dechrau 1930au, roedd yr ardal yn dir diffaith llwm, yn frith o siafftiau cloddio ac yn brif safle ar gyfer tipio anghyfreithlon.

Arweiniodd cyfarfod ar hap rhwng rhai dynion lleol a chynrychiolydd y mudiad heddychlon Gwasanaeth Gwirfoddol Rhyngwladol dros Heddwch (IVSP) at gychwyn cynlluniau i'r safle gael ei dirlunio yn Barc ar gyfer y gymuned leol – gan ddefnyddio llafur glowyr ar streic a gwirfoddolwyr ledled Ewrop, a ddaeth yno gan weithio ar y cynllun rhwng 1932 a 1934.

Nid yw'n anghyffredin dod ar draws disgynyddion yr union lowyr a fu'n gweithio yno, yn cerdded yn y Parc heddiw ac mae adleisiau o'r hanes atgofus hwn yn aros yn y Parc. Yn y teras top ceir y 'garreg PAX' gerfiedig sydd, yn unol ag egwyddorion allweddol y Gwasanaeth Gwirfoddol Rhyngwladol dros Heddwch, yn dangos offer gweithio uwchben cleddyf - i ddangos y gall mwy gael ei gyflawni drwy lafurio na thrwy ryfel. Ceir carreg ar gyrïau'r Parc yn School Lane a gerfiwyd ym mis Mai 1933 gan ddau löwr a oedd ar streic, sef Daniel Morris a Tom Jones er mwyn cofáu eu hamser ar y cynllun.

Mae'r dehongliad yn canolbwyntio ar y cysylltiadau cryf rhwng y gymuned a'r Parc. Ar frig y Parc ceir y cerflun carreg 'Cerddoriaeth a Mwyngloddio' Arlunydd Preswyl 2006 sy'n cydnabod pwysigrwydd diwydiant a'r celfyddydau i bobl Rhos a'r Ponciau. Yn y cerflun ei hun ceir offer gweithio ac offerynnau cerdd wedi'u gosod sef rhoddion gan bobl leol a wahoddwyd i gynorthwyo gyda'r cerfwaith – gan ddefnyddio offer tebyg a fyddai wedi cael eu defnyddio i lunio'r cerfwaith gwreiddiol yn y Parc.

Caiff hanes y Parc a'r ardal eu dehongli ymhellach drwy ddau banel allweddol. Mae'r cyntaf ohonynt a leolir ar hyd teras uwch y Parc, er mwyn manteisio ar y golygfeydd eang, yn dangos sut y mae'r Ponciau yn gorwedd mewn tirwedd gyfoethog a ddefnyddiwyd gan ddyn ai fod yn manteisio ar y golygfeydd eang er mwyn nodi mannau eraill o ddiddordeb, gan gynnwys Bryniau Beeston a Peckforton.

Lleolir yr ail banel ger prif fynedfa'r Parc ac mae'n dangos hanes y safle drwy ddelweddau gwreiddiol o gyfnod llunio'r Parc. Mae'r ddau banel yn dangos y Parc ar ei anterth, drwy ddewis gofalus o ffurf a lliw, ac ysbrydolwyd hyn gan bosteri a chyhoeddiadau yn ymwneud â 'Gŵyl Prydain'.

Mae ailwampio'r Parc yn 2009 yn ailgreu'r safle pan oedd ar ei fwyaf bywiog, sef yn ystod y 1950au, pan oedd y rhan fwyaf o'r cyfleusterau wedi'u gorffen. Mae'n ddathliad rhyfeddol o deuluoedd lleol a gwirfoddolwyr Ewropeaidd a drawsnewidiodd yr ardal i fod y Parc a welwn heddiw – rhodd werthfawr a diamser i'r gymuned.

Katie Holland yw Swyddog Parc y Ponciau Banks i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam
e-bost katie.holland@wrexham.gov.uk

Glowyr ar streic yn dechrau ar y gweithfeydd draenio.
Striking miners start work on drainage works.

A chance encounter during the depression of the 1930s led to an inspiring community self help scheme in Wrexham. As ***Katie Holland*** explains, the recent restoration of Ponciau Banks Park celebrates the European volunteers and local people who helped create it.

Mae'r safle seindorf a ailwampiwyd yn ganolbwynt poblogaidd yn y Parc
The refurbished bandstand provides a well-loved focal point within the Park

Community Creation

The story of Ponciau Banks Park in Wrexham is truly one of the people. Re-opened in June 2009, after a period of refurbishment work funded by the Heritage Lottery Fund, the restoration of Ponciau Banks Park signifies a strong and historic connection between the site and the surrounding communities of Rhos and Ponciau.

Originally mined by striking families during the miners' unrest of the 1920's, it was often remarked that the coal from the Banks helped pay many a mortgage during those bleak times.

Mining the Banks, however, was perilous work, due to the poisonous 'black damp' gas that seeped into the small, family-run, bell pits and also the constant threat that the shafts would collapse. By the early 1930's the Banks was a desolate wasteland, riddled with mineshafts and a prime location for fly-tipping.

A chance encounter between some local men and a representative of the pacifist International Voluntary Service for Peace (IVSP) movement, started plans for the site to be landscaped into a Park for the local community – using labour from the striking miners and volunteers from across Europe, who came and worked on the scheme between 1932-1934.

It's not unusual to find the descendants of the very miners who worked here walking in the Park today and echoes of this evocative story remain within the Park. Along the top terrace is the carved 'PAX stone' which, in keeping with the key principles of the International Voluntary Service for Peace, superimposed the tools of labour over the sword – to mean more can be achieved by toil than war. A stone is also set in the Park's School Lane boundary, carved by striking miners Daniel Morris and Tom Jones in May 1933 to commemorate their time on the scheme.

Interpretation focuses on the strong links between the community and the Park. Sited at the top of the Park is the 2006 Artist in Residency 'Music and Mining' stone sculpture, which recognises the importance of both industry and the arts to the people of Rhos and Ponciau (see front cover). Within the sculpture itself are set tools and instruments, gifted from local people who were invited to help with the carving – using similar tools that would have been used to create the original carvings in the Park.

The story of the Park and area is further interpreted through two key panels. The first, which is situated along the Park's upper terrace, to take advantage of the extensive views, illustrates how Ponciau lies within a rich landscape used by man, and takes advantage of the extensive views to pinpoint other points of interest, including the Beeston and Peckforton Hills.

The second panel is located at the main entrance to the Park, and illustrates the site's history through original images of the Park's formation. Both panels reflect the Park's heyday, through the careful choice of form and colour, the inspiration for which came from 'Festival of Britain' posters and publications.

The 2009 refurbishment of the Park recreates the site at its most vibrant in the 1950's, when most of the facilities had been completed. It's a wonderful celebration of the local families and European volunteers who transformed the area into the Park we see today - a valuable and timeless gift to the community.

Katie Holland is Ponciau Banks Park Officer for Wrexham County Borough Council
e. katie.holland@wrexham.gov.uk

Llun o Daniel Morris a Tom Jones â'r garreg y gwnaethant ei cherfio i ddathlu eu cyfnod ar gynllun y Ponciau
Daniel Morris and Tom Jones pictured with the stone they carved to commemorate their time on the Ponciau scheme

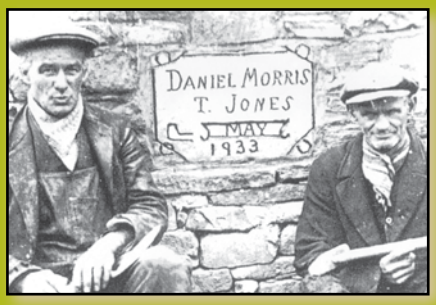

Dewch i gwrdd â gwneuthurwr (y dehongliad)

Mae ein tudalen gefn newydd yn dangos y crochenydd Ned Heywood sy'n cynhyrchu'r placiau serameg a ddangosir ar dudalennau 16-17.

Pan oedd yn naw oed roedd Ned yn palu clai o'r ardd i'w ddefnyddio fel deunydd modelu. Cafodd hyfforddiant fel dylunydd a bu'n addysgu yng Ngholeg Chweched Dosbarth Rutland lle ailddarganfyddodd ei frwdfrydedd am glai flynyddoedd yn ddiweddarach! Ym 1983 symudodd i Gas-gwent a sefydlodd ei weithdy serameg, Oriel y Gweithdy. Ac yntau wedi'u swyno bob amser gan hanes mae e wedi gweithio ar lawer o brosiectau lleol gan gynnwys Llwybr Treftadaeth Cymdeithas Cas-gwent a'r sioe sain a goleuni a lwyfannwyd yng Nghastell Cas-gwent ac Abaty Tyndyrn.

'Fe'm siomwyd gan arwyddion ymwthiol a ellir ei fandaleiddio'n rhwydd, a sylweddolais fod potensial mawr yn y deunydd a ddefnyddiais yn feunyddiol, clai, ar gyfer dehongliadau hanesyddol a oedd yn fwy sympathetig a chadarn. Yr wyf wedi mwynhau datblygu ystod o sgiliau a thechnegau newydd ar gyfer rhoi graffigwaith ar serameg yn fawr - datblygiadau a wnaed yn angenrheidiol yn aml gan dderbyn yn fwriadol gomisiynau a oedd y tu hwnt i'm gallu ar y pryd.'

Am y 11 blynedd diwethaf mae'r gwaith hwn yn raddol wedi cymryd lle taflu potiau a cherfluniaeth, fel mai "serameg treftadaeth" wedi'u comisiynu yw bron yr holl o waith Ned erbyn hyn. Mae Ned hefyd wedi perffeithio dulliau o osod llythrennau cerfweddol manwl gywir i greu placiau glas, gan gynhyrchu'r placiau glas petryalog a welir ar adeiladau ledled Dinas Llundain.

Mae Ned Heywood yn rhedeg Oriel y Gweithdy yng Nghas-gwent.
ffôn. 01291 624836
e. nedheywood@aol.com

Meet the (interpretation) maker

Our new back page focuses on potter Ned Heywood who produces the ceramic plaques featured in Ceramic Solutions on pages 16 -17.

At the age of nine Ned used to dig clay from the garden to use as a modelling material. He trained as a designer and taught at Rutland Sixth Form College where years later he rediscovered his enthusiasm for clay! In 1983 he moved to Chepstow and set up his ceramics workshop, The Workshop Gallery. Always fascinated by history he's worked on many local projects including the Chepstow Society Heritage Trail and the Chepstow Festival son-et-lumières staged at Chepstow Castle and Tintern Abbey.

'I was disappointed by intrusive and easily vandalised signage, and realised there was great potential in the material I used daily, clay, for historic interpretation which was more sympathetic and robust. I've greatly enjoyed developing a range of skills and novel techniques for applying graphics to ceramics - developments which were often necessitated by deliberately accepting commissions beyond my then capabilities.'

For the past 11 years this work has gradually replaced throwing pots and sculpture, so that almost all of Ned's work is now commissioned "heritage ceramics". Ned has also perfected methods of applying very precise relief lettering to clay to create the blue plaques seen on buildings across the City of London.

Ned Heywood runs The Workshop Gallery in Chepstow. t. 01291 624836
e. nedheywood@aol.com